

เชื่อนแก่งกระจานอันเป็นที่รัก

บุญสนอง ช่วยแก้ว

หน่วยวิจัยชีววิทยาพืช คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เมือง เพชรบุรี 76000

บทนำ

เชื่อนแก่งกระจานอันเป็นที่รัก เขียนขึ้นเพื่อเป็นบันทึกเรื่องราวให้เด็กๆ ได้เรียนรู้เรื่องราวอันเป็นความรักที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีต่อพสกนิกรและผืนแผ่นดินไทย และเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ดังกระแสพระราชดำริที่ว่า “เรื่องป่าต้นน้ำ ลำธารของแม่น้ำเพชรบุรี ขอให้เจ้าหน้าที่ดูแลรักษา อย่าให้มีการลักลอบตัดไม้ถางป่า ทำไร่ ในป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี เพราะจะทำให้

เกิดความแห้งแล้ง แม้จะได้มีการให้สัมปทานป่าแปลงนี้ไปบ้างแล้ว ก็ขอให้เจ้าหน้าที่ ควบคุมดูแลการทำไม้ อย่าให้เป็นการทำลายป่าเกิดขึ้น” ทรงห่วงใยสิ่งที่จะมากระทบกับป่าต้นน้ำ ลำธารของแม่น้ำเพชรบุรี เพราะจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง ซึ่งมีผลต่อความเป็นอยู่ของพสกนิกร เป็นบันทึกเรื่องราวของแผ่นดินให้เด็กเกิดความรักและหวงแหน

เพชรบุรี เมืองเก่าแก่ที่เคยเป็นเมืองหน้าด่าน ชั้นเมืองลูกหลวงของไทย มีชื่อเสียงในหลายด้าน เคยเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ มีสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น เขาวัง รวมทั้งเขื่อนเพื่อการชลประทานและการผลิตไฟฟ้า ที่สวยงามประทับใจผู้ไปเยือน คือเขื่อนแก่งกระจาน ที่รองรับน้ำจากเทือกเขาตะนาวศรี

เทือกเขาตะนาวศรี เป็นกำแพงธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ ที่กั้นพรมแดน ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า ผืนป่าดงดิบ ที่มีความมหัศจรรย์ มีสายหมอกปกคลุมผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี ที่ไหลสู่เขื่อนแก่งกระจาน ทะเลสาบน้ำจืดที่มนุษย์สร้างขึ้น บนดินแดนเมืองเพชรบุรี

แก่งกระจาน ดินแดนในบริเวณเขื่อนแก่งกระจาน ที่สมบูรณ์ไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก ดูผีเสื้อ ขึ้นยอดเขาพะเนินทุ่ง และล่องแก่งผจญภัยในแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งล้วนทำทนายนักเดินทางให้เข้าไปสัมผัส เชิญชวนทุกคนให้ไปถึงจุดหมายนั้น

แม่น้ำเพชรบุรี สายน้ำที่ใช้ในพิธีสำคัญ และเคยเป็นน้ำเสวยมาก่อนเป็นสายน้ำที่ไหลอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีตลอดสาย ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรี ทิวเขาด้านตะวันตก ที่กั้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า แม่น้ำไหลลงสู่ทิศใต้แล้ววกขึ้นไปทางทิศเหนือ ผ่านที่ราบลุ่มไปออกทะเลที่อำเภอบ้านแหลม มีความยาวตลอดสายรวม 227 กิโลเมตร สายน้ำนี้เป็นจุดกำเนิดของเขื่อนแก่งกระจาน

เขื่อนเพชร กรมชลประทานได้ดำเนินการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเพชรบุรีระยะที่ 1 เป็นโครงการเขื่อนแบบทดและส่งน้ำ ในพื้นที่ตอนบนของที่ราบลุ่มน้ำเพชรบุรี ซึ่งมีความลาดเทเหมาะแก่การส่งน้ำ แต่ขาดแคลนน้ำสำหรับการเกษตร โดยสร้างเขื่อนเพชรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 เปิดใช้งานเมื่อ พ.ศ. 2493 ล้นค่าใช้จ่ายเป็นมูลค่า 38 ล้านบาท ต่อมาประชาชนได้บุกเบิกพื้นที่เพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้นทุกปี จนพื้นที่มากกว่าปริมาณน้ำที่จัดส่งให้ ด้วยการท่อน้ำจากเขื่อนเพชรแห่งเดียว และพื้นที่นาทางตอนล่างของที่ราบเพชรบุรี ก็ต้องการน้ำจากโครงการชลประทานเช่นกัน กรมชลประทานจึงดำเนินการโครงการระยะที่ 2 โดยสร้างเขื่อน แก่งกระจาน เป็นเขื่อนดินเก็บกักน้ำอเนกประสงค์ เพื่อเพิ่มพื้นที่ชลประทาน

ในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเพชรบุรี เหนือเขื่อนเพชร ตามแนวถนน 27 กิโลเมตร ตัวเขื่อนกันแม่น้ำเพชร บริเวณเขาเจ้าและเขาไม้รวก ในตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

เขาเจ้า เขาที่สูงที่สุดรอบเขื่อนแก่งกระจาน มีประวัติเกี่ยวกับการเสด็จประพาส ทอดพระเนตรการวางแผนสร้างเขื่อนแก่งกระจาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จประพาส เขื่อนแก่งกระจานถึง 5 ครั้ง ในระหว่างการสร้างเขื่อนแก่งกระจาน พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2509

มีการสร้างพลับพลาชั่วคราวริมน้ำ บริเวณหน้าเขาเจ้า และเขาตอกไม้ คือบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในปัจจุบัน ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้น ทรงสำราญพระราชอิริยาบถ ด้วยการล่องเรือตามลำน้ำเพชรบุรี

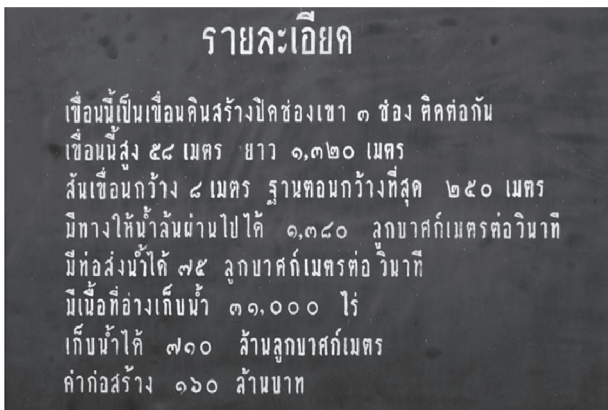
ทรงเสด็จออกให้ประชาชนเฝ้าชมพระบารมี โดยใกล้ชิดบริเวณพลับพลาชั่วคราวหน้าเขาเจ้า ทรงมีพระเมตตา พระราชทานสิ่งของแก่ชาวกะเหรี่ยง และครอบครัวแรงงาน ที่มาเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีเปิดเขื่อนแก่งกระจานเมื่อ วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2509 และทรงเยี่ยมราษฎรที่เฝ้ารับเสด็จพระราชดำเนิน

จากยอดเขาเจ้าที่สูง 422 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มองเห็นเขื่อนแก่งกระจาน เขื่อนดินที่หลายคนคุ้นเคย และเดินทางมาพักผ่อนเป็นประจำ

เขื่อนแก่งกระจาน เป็นเขื่อนกั้นแม่น้ำเพชร บริเวณเขาเจ้าและเขาไม้รวก ในตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อยู่เหนือเขื่อนเพชรขึ้นไปตามถนน 27 กิโลเมตร เป็นเขื่อนดินเก็บกักน้ำ อเนกประสงค์ สูง 58 เมตร สันเขื่อนยาว 760 เมตร กว้าง 8 เมตร ระดับสันเขื่อนสูง 106 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับเก็บกัก 99 เมตร ระดับเก็บกักสูงสุด 102.65 เมตร ปริมาณน้ำเก็บกักสูงสุด 710 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำ ที่ระดับเก็บกักสูงสุด 50 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตรับน้ำ 2,200 ตารางกิโลเมตร ระบายน้ำได้สูงสุด 75 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ระบายน้ำล้นได้ 1,380 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

นอกจากตัวเขื่อนหลักแล้ว ยังมีเขื่อนดิน สร้างปิดช่องเขาต่ำทางด้านขวาของเขื่อนอีก 2 แห่ง แห่งแรกสูง 36 เมตร สันเขื่อนยาว 305 เมตร แห่งที่ 2 สูง 24 เมตร สันเขื่อนยาว 255 เมตร เพื่อให้เก็บกักน้ำ ในอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน ได้มากขึ้น เขื่อนแก่งกระจานเสียค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเป็นมูลค่า 160 ล้านบาท และใช้เวลาก่อสร้างนาน 5 ปี

ต่อมาเมื่อความต้องการพลังงานไฟฟ้าเพิ่มขึ้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่เขื่อนแก่งกระจาน โดยเริ่มดำเนินการก่อสร้างเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514 แล้วเสร็จและผลิตไฟฟ้าได้ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2517 โรงไฟฟ้าติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า 1 เครื่อง กำลังผลิต 19,000 กิโลวัตต์ ให้พลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยปีละ 70 ล้านกิโลวัตต์ ชั่วโมงมีสายส่งไฟฟ้าขนาดแรงดัน 115,000 โวลต์ จากเขื่อนแก่งกระจาน ไปยังสถานีไฟฟ้าแรงสูงชะอำ เป็นระยะทาง 40 กิโลเมตร เขื่อนแก่งกระจานได้อำนวยประโยชน์ในด้านการชลประทานบริเวณที่ราบจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งให้ประโยชน์ด้านการประมง การคมนาคมทางน้ำ การท่องเที่ยว และการผลิตกระแสไฟฟ้า

เขื่อนแก่งกระจานอำนวยประโยชน์นานับประการให้กับจังหวัดเพชรบุรี และประเทศไทย เช่น ด้านการชลประทาน ได้ขยายพื้นที่ชลประทานจากเดิม ได้ขยายพื้นที่ชลประทานของโครงการเพชรบุรี จากเดิมมีพื้นที่ 214,000 ไร่ เพิ่มเป็น 336,000 ไร่ และเพื่อการเกษตร การเพาะปลูกในฤดูแล้งได้ 174,000 ไร่ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพื่อการอุปโภค บริโภค ตั้งแต่

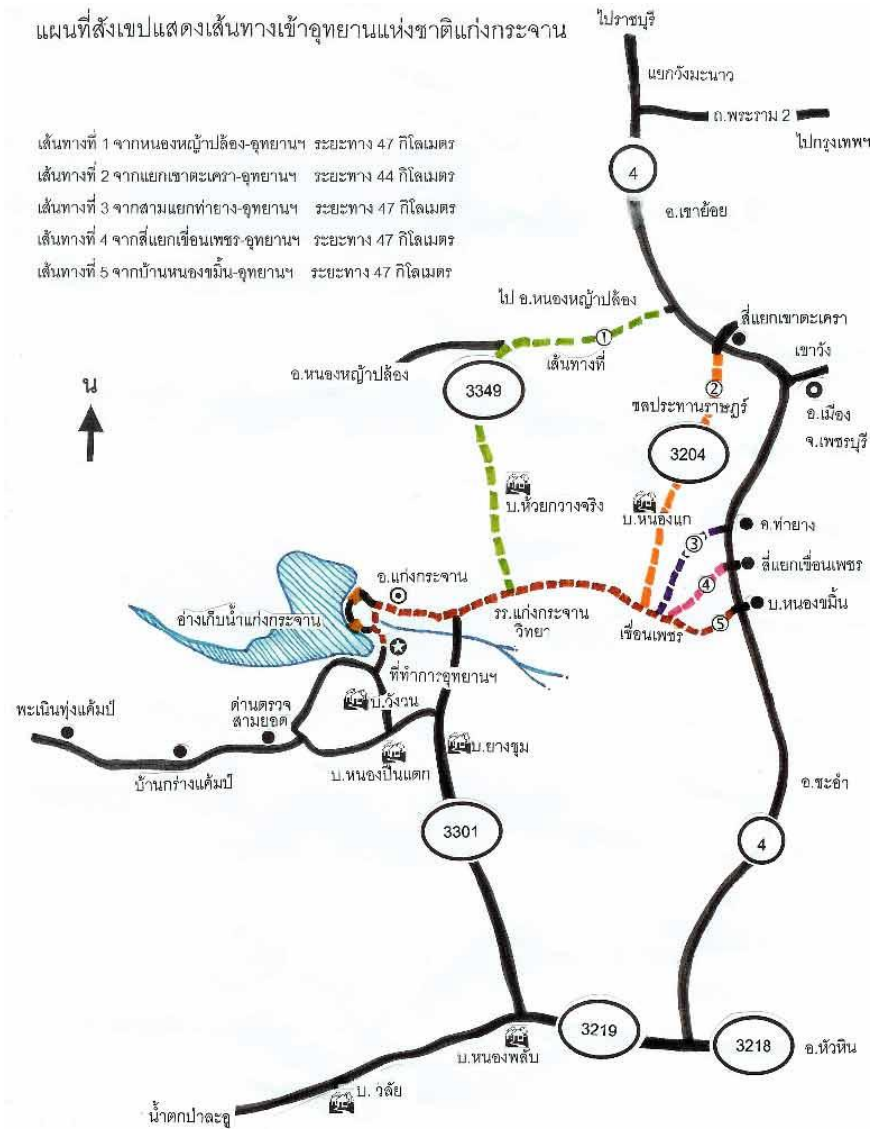
ปากอ่าวเพชรบุรี จนถึงหัวหิน และช่วยบรรเทาอุทกภัย ในที่ราบเพชรบุรี และโรงไฟฟ้าเขื่อนแก่งกระจาน ผลิตกระแสไฟฟ้ารองรับ ความต้องการใช้ไฟฟ้าอย่าง ยั่งยืน

นอกจากนี้เขื่อนแก่งกระจาน ยังส่งเสริมการ ประมง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ แห่งหนึ่งของ จังหวัดเพชรบุรี ทะเลสาบแก่งกระจาน เป็นอ่างเก็บน้ำ ที่เกิดจากการสร้างเขื่อนดินแห่งแรกของประเทศ กั้นแม่น้ำ เพชรบุรี และกักเก็บน้ำไว้ ก่อนส่งต่อไปให้เขื่อนเพชร ระบายสู่พื้นที่ชลประทาน ผลจากการสร้างเขื่อนทำให้น้ำท่วมพื้นที่เหนือเขื่อนจนภูเขาบริเวณนั้นจมน้ำ ยอด ภูเขากลายเป็นเกาะประมาณ 30-40 เกาะ ทำให้ทะเลสาบ แห่งนี้ มีทิวทัศน์ที่สวยงามกว่า ทะเลสาบหลังเขื่อนแห่งอื่น

เขื่อนแก่งกระจาน อยู่ ห่างจากเมืองเพชรบุรี 53.5 กิโลเมตร เดินทางไปได้ 2 ทาง คือ ไปทางอำเภอท่ายาง แล้วเดินทางต่อไปอีกอีกประมาณ 30 กิโลเมตร หรือไปตามทางหลวง หมายเลข 4 ประมาณหลัก กิโลเมตรที่ 186-187 มีทางแยก ขวามือเข้าไปตามทางอีกประมาณ 30 กิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ในปี พ.ศ. 2522 เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเสด็จที่เขื่อนแก่งกระจาน เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ได้มีกระแสพระราชดำรัสว่า “เรื่องป่าต้นน้ำ ลำธารของแม่น้ำเพชรบุรี ขอให้เจ้าหน้าที่ดูแล

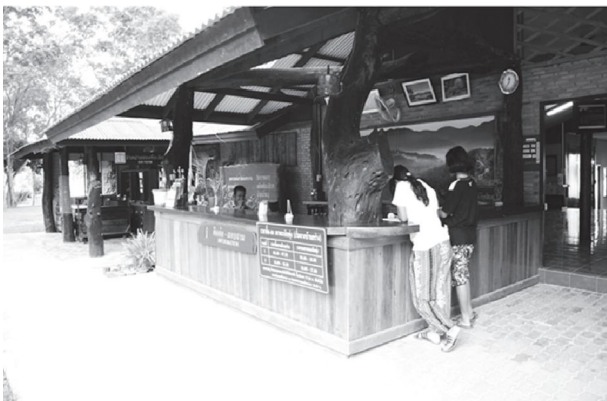
รักษาอย่าให้มีการลักลอบตัดไม้ ถางป่า ทำไร่ในป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี เพราะจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง แม้จะได้มีการให้สัมปทานป่าแปลงนี้ไปบ้างแล้ว ก็ขอให้เจ้าหน้าที่ตรวจดูแลการทำไม้ อย่าให้เป็นการทำลายป่าเกิดขึ้น”

จากพระราชดำริดังกล่าว กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ในสมัยนั้น ได้สำรวจหาข้อมูลเบื้องต้น บริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารแม่น้ำเพชรบุรีเหนือเขื่อนแก่งกระจาน พบว่าบริเวณป่าดังกล่าว เป็นป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำเพชรบุรี และแม่น้ำปราณบุรี เป็นภูเขาสลับซับซ้อน สภาพป่าสมบูรณ์ มีทิวทัศน์สวยงาม ประกอบด้วยน้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลสาบ พรรณไม้มีค่านานาชนิด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เช่น เสียงผา วัวแดง กระทิง นกปลา และช้างป่า ซึ่งเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นที่พักผ่อน และศึกษาความรู้ด้านต่างๆ ทั้งเป็นการรักษาสภาพป่า ให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติสืบไป

ดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรมป่าไม้จึงได้เสนอ คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ เห็นสมควรให้ที่ดินบริเวณพื้นที่ป่ายางน้ำก่ดเหนือ และป่ายางน้ำก่ดใต้ ตำบลน้ำก่ดเหนือ อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย และตำบลสองพี่น้อง ตำบลแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรีในสมัยนั้น ซึ่งครอบคลุมเนื้อที่ 1,548,750 ไร่ หรือ 2,478 ตาราง

กิโลเมตร ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2524 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 28 ของประเทศ

ต่อมาคณะอนุรัษฎ์ทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขอให้อนุรัษฎ์ป่าห้วยแร่ ห้วยไคร้ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้วย กรมป่าไม้ จึงสำรวจหาข้อมูลเบื้องต้น พบว่าบริเวณดังกล่าวมีสภาพป่าสมบูรณ์ดี มีทิวทัศน์และธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ลานหิน และมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เห็นควรให้ขยายเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ออกไปครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว

กรมป่าไม้จึงเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ให้ขยายเขตอุทยานแห่งชาติ ไปครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว ขยายเขตอุทยานแห่งชาติป่ายางน้ำก่ดเหนือ และป่ายางน้ำก่ดใต้ ในท้องที่ตำบลแก่งกระจาน ตำบลสองพี่น้อง ตำบลก่ดหลวง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ครอบคลุมเนื้อที่ 273,125 ไร่ หรือ 437.00 ตารางกิโลเมตร เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2527 รวมเนื้อที่ 1,821,875 ไร่ หรือ 2,915 ตารางกิโลเมตร

ต่อมากองบัญชาการทหารสูงสุด และจังหวัดเพชรบุรี ขอเพิกถอนพื้นที่ เพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยแม่เพรียงเนื้อที่ 28 ไร่ 2 งาน และอ่างเก็บน้ำห้วยป่าแดง เนื้อที่ 158 ไร่ 2 งาน 64 ตารางวา อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จึงเหลือพื้นที่ 1,821,687.84 ไร่ หรือ 2,914.70 ตารางกิโลเมตร อยู่ในอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอท่ายาง และอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศ มีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตมาก ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร เดินทางสะดวก การเดินทางเข้าป่าแก่งกระจาน เป็นการเข้าไปสัมผัสสายน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ที่ไหลมาจากเทือกเขาตะนาวศรี สายน้ำที่นำมาใช้ในพิธีการสำคัญของประเทศ และเป็นสายน้ำแห่งชีวิตของจังหวัดเพชรบุรี

เอกสารประกอบการเรียบเรียง

1. กรมศิลปากร. 2532. *พระนครคีรี*. กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์.
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. *แก่งกระจาน ป่ามหัศจรรย์แห่งสายน้ำเพชรบุรี*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
3. ศักดา ศิริพันธุ์. 2543. *เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.

4. Smithies, M. 1987. *Early Accounts of Phetchaburi*. Bangkok: Sahamitr Printing.
5. Tourism Authority of Thailand. 2001. *The National Parks Beauty Collection from the Sixteen Parks, Thailand*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.